

ментської бібліотеки України Н.Казакова. Вважаючи, що книга є основою духовного доробку кожної нації, а бібліографія - ключем до неї, Л.Биковський, підкреслила доповідачка, висловлювався за об'єднання зусиль бібліографів слов'янських країн.

Перегортаючи сторінки життя вченого, ми пересвідчуємось, якою незвичайною особистістю він був. Про його внесок у розвиток понтознавства доповіла заст. головного редактора журналу «Бібліотечний вісник» Н.Солонська. Цією ідеєю він захопився ще замолоду під впливом А.Кримського. Заглибитися в цю проблему зміг, працюючи у Варшавській публічній бібліотеці, де досконало вивчав праці Рудницького, Зелінського, Кулаковського та інших понтознавців. Чимало співзвучних думок знаходив у дослідженнях Ю.Липи.

Співпрацюючи в Українському чорноморському інституті, Л.Биковський здійснював свою юначу мрію про опис та історичне дослідження Чорного моря, вивчаючи окремі ріки, порти, ринки, узбережжя. Невдовзі він підготував публікацію «Туреччина» (Бібліографічні матеріали, Варшава, 1940) та «Напрявні високошкільної політики» (1943), рукопис якої було віднайдено доповідачкою в Центральному державному архіві органів влади та управління України.

У заключному слові академік П.Тронько підкреслив, що Левко Биковський - це працелюбний науковець, політичний стратег, дивовижно оптимістична людина, яка була істинним патріотом України. Під егідою інституту української книги було вирішено проводити щорічні Биковські читання.

Петро Тронько

«У СЛУЖБАХ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ ...»

Визначний український науковець і громадський діяч Л.Биковський прожив довге й нелегке, надзвичайно цікаве життя, завжди залишаючися щирим патріотом, куди б не приводила його примхлива доля.

Лев (Левко) Биковський народився 10 квітня 1895 р. (за ст. ст.) у селі Вільхівці Звенигородського повіту на Київщині (тепер Черкаська обл.). Після закінчення школи переїхав до Петербурга, де навчався спочатку в Політехнічному, потім - у Лісному інституті. Війна перериває студії юнака. Він служить у військових частинах, розкиданих від Естонії до Трапезунда. На початку 1918 р. Биковський повертається в Україну. В Києві розпочинає бібліотечну діяльність, захоплюється бібліотекознавством, що стало справою його життя.

У серпні 1918 р. урядом П.Скоропадського було видано Закон про заснування Національної бібліотеки Української держави. Працюючи в ній, Биковський заходить у добрі стосунки з визначним теоретиком і практиком книжкової справи Юрієм Меженком, під впливом якого досконало оволодіває надбанням українського книгознавства й бібліографії. Починається етап життя, який Биковський пізніше називає «у службах української книги».

Восени 1921 р., уже керівник одного з провідних відділів бібліотеки, Л.Биковський змушений був емігрувати до Польщі. Він вивчає філософію у Варшавському університеті, паралельно відвідує заняття з бібліографії у Варшавській публічній бібліотеці. Наприкінці 1922 р. переїздить до Чехословаччини, поступає на економіко-кооперативний факультет Української господарської академії і закінчує її зі спеціальності інженера-економіста (1927). Не полишає

Биковський і своїх книгознавчих студій під керівництвом директора Чехословацького бібліографічного інституту і Чехословацької національної бібліотеки проф. Ладіслава Жівно.

1928 - 1944 рр. - великий польський період у житті Левка Устиновича. Роки роботи у Варшавській публічній бібліотеці надзвичайно плідні. Він публікує шерегу праць, присвячених різним питанням книгознавства, бібліотечної педагогіки, теорії бібліографії, організації роботи публічних бібліотек тощо. В 30-ті роки активно співпрацює з відомим науковцем, державним і церковним діячем І.Огієнком та письменником Ю.Липою, членом уряду Української Народної Республіки в екзилі, засновником і директором Українського наукового інституту у Варшаві О.Лотоцьким, з відомим бібліографом та літературознавцем, членом українських наукових інститутів у Берліні та Варшаві В.Дорошенком (в еміграції з 1944 р.) та іншими представниками української інтелігенції.

Під час другої світової війни Л.Биковський (тоді виконуючий обов'язки директора Варшавської публічної бібліотеки) докладає великих зусиль, щоб захистити польську книгу від знищення фашистами, які щодо неї проводили політику справжнього геноциду.

З 1945 р. учений живе в Німеччині, бере участь у розбудові Української вільної академії наук (УВАН). Очолює в ній книгознавчу комісію. В 1949 р. переїздить до Нью-Йорка і стає членом управи УВАН у США, працює там у книгознавчій секції, сприяє організації Чорноморської комісії УВАН. Переїхавши до м.Денвера (штат Колорадо), працює в публічній бібліотеці та займається науково-організаційною роботою в місцевій групі УВАН, ініціатором створення котрої він був. За його та Любомира Винара участю було відновлено функціонування Українського бібліологічного інституту.

В денверський період свого життя, а це майже сорок років (помер Лев Устинович 11 січня 1992 р. на 97 році), Л.Биковський зосереджується головно на діяльності

* Вступне слово на читаннях з нагоди 100-річчя Л.Биковського.

трьох інституцій: УВАН, Українському історичному товаристві та Українському бібліологічному інституті. В 60-ті роки він співробітничав в часописі «Український історик», видає багато праць з історичної, бібліографічної та книгознавчої тематики. Численні статті Биковського друкуються в українській пресі США, Канади, країн Європи. У своїх спогадах, що вийшли на початку 70-х років, дослідник наводить бібліографію власних публікацій, яка нараховує приблизно 450 позицій.

Сучасний польський учений проф. К. Мігонь спра-

ведливо називає його одним з найвидатніших українсько-польських книгознавців, а його співвітчизниця Й. Грабовська вважає, що величезний доробок Биковського «належить за полем своєї діяльності до історії українського, польського й чехословацького книгознавства». Хоч і пізно, лише з нагоди 100-літнього ювілею, але ми відкриваємо для Великої України славетного земляка, який так багато зробив для поширення книжкової справи, а разом з тим і правди про свою Батьківщину.

Таїсія Ківшар

ЛЕВКО БИКОВСЬКИЙ ЯК ІСТОРИК УКРАЇНСЬКОГО КНИЖКОВОГО РУХУ

О характеризувати в повному обсязі Л. Биковського як історика українського книжкового руху сьогодні в Україні видається доволі важким завданням, оскільки багато з його праць розпорошено по книгозбірнях різних держав і континентів, а найменше їх зберігається у нас. Але й ті роботи, які пощастило виявити, засвідчують, що Лев Устинович був літописцем і популяризатором історії цього явища переважно доби визвольних змагань 1917-1921 рр. Спочатку він виступив зі статтю «Українська національна бібліотека в Києві» (1919). Виїхавши за кордон, Биковський поширював відомості про бібліотеку на сторінках зарубіжної україномовної періодики «Українська трибуна» (Варшава, 1921), «Українська справа» (там же, 1922), «Українське книгознавство» (Чехія). Редагування «Хроніки біжучої праці Національної (Всенародної) бібліотеки», цього щоденного, щотижневого й щомісячного органу установи, а також участь в укладанні «Таблиць лабораторної праці ВБУ», де наводилися цифрові дані про виконану працю, дозволили Л. Биковському подати досить численні відомості про структуру, завдання, книжковий фонд, органи керівництва, бібліографічні відділи - шевченковіану і бібліотековіану.

Брошуру «Національна бібліотека Української держави» було надруковано в 1922 р. в двох видавництвах водночас: в «Українському книгознавстві» (Берлін, наклад 1000 прим.) та в друкарні табору інтернованих українських вояків в Цепіорно (Польща, 250 прим.).

В Україні тривалий час згадану працю було заборонено, оскільки в ній утворення Національної бібліотеки датувалося 1918 р., а в усій радянській літературі її заснування велося від 1919 р. і подавалося як наслідок діяльності комуністичної влади. Та й сам термін «національна бібліотека» було вилучено зі вжитку.

Праця витримала кілька перевидань українською мовою, а, крім того, вийшла чеською, французькою, італійською, німецькою та англійською, що сприяло поширенню відомостей про українську книжкову справу в європейських країнах, де про національну самобутність української книжності мало хто знав.

Робота Л. Биковського на посаді другого помічника бібліотекаря бібліотеки Кам'янець-Подільського українського державного університету (проіснувала зовсім короткий термін: кінець 1919 - початок 1920 р.) дала йому змогу написати її коротку історію. В цій книгозбірні з 1 січня 1920 р. заходами її директора С. Сірополка, вже на той час відомого педагога й бібліолога, запроваджувалося ведення «Хроніки біжучої праці фундаментальної бібліотеки Кам'янець-Подільського Українського державного університету». То був рукопис, який містив щомісячні відомості про роботу книгозбірні, і Биковський разом з С. Сірополком та М. Ясинським укладав хроніку, що, власне, й дало можливість зібрати необхідний матеріал. Левко Устинович подав історичні факти не лише про бібліотечну і бібліографічну діяльність, а й про розвиток бібліології, якій сприяв серед професури і студентів ректор університету І. Огієнко, відомий мовознавець, автор поважних праць з історії української книжності. Цікавими є дані про «Кам'янець-Подільське бібліотечне товариство» та «Бібліографічний семінар», що діяли при університеті. Ця праця Биковського вийшла друком у Вінніпезі в 1949 р. На жаль, тут не висвітлені питання історії бібліотеки після 1920 р. Лише тепер, коли відкрилися наші спецзбережники, знайшлися документи, за якими можна припустити, що її повністю або частково було вивезено спочатку до Польщі, а пізніше до Чехії.

Биковський протягом квітня - травня 1921 р. підготував сім чисел «Літопису громадської бібліотеки Лозоватського товариства «Просвіта». Цей щотижневий орган інформації (наклад - 10 прим.) містив відомості з історії просвітянських книгозбірень, його популярні замітки в галузі бібліології «Що таке книгоживання», «Що таке книгознавство», «Що таке бібліотекознавство» тощо.

У пізніших працях Биковського «Книжна справа в Чехословаччині» (1926) та «Бібліотечна справа в Чехословаччині» (1927) йдеться про історію українського книжкового руху в цій країні. Цікавими є дані про те, що в Словаччині в той час на 100 українських громадян припадало всього 0,23 книжки, тоді як на 100 німців - 20,3, на 100 маляр - 13,3 книжки. У 1926 р. українці в